

Høringsuttalelse NOU 2015:2 – Å høre til

Barneombudets høringsgruppe på til sammen 10 elever i alderen 10-16 år har sammen laget denne høringsuttalelsen. Elevene kommer fra kommuner over hele landet, og har erfaring fra alvorlige mobbesaker som har vart en stund. Siden departementet ikke har utarbeidet en barnevennlig versjon av NOU 2015: 2, har Barneombudet oppsummert utvalgets anbefalinger i seks hovedtemaer som elevene har diskutert:

- *Alle elever skal høre til å være trygge på skolen*
- *Mobbing er de voksnes ansvar*
- *Å klage*
- *Alle må jobbe for å hindre at mobbing skjer (forebygging)*
- *Et lag rundt eleven*
- *Forskning og kunnskap*

Ansatte i Barneombudet har vært sekretærer for gruppa, men dette er barnas egen høringsuttalelse. Barneombudet leverer en egen høringsuttalelse. Sekretærene har forsøkt å gjengi elevenes synspunkter om de ulike temaene etter beste evne, og mest mulig i deres eget språk. Den ferdige høringsuttalelsen er også sendt ut til alle elevene som har deltatt før den er sendt til departementet, slik at de har fått mulighet til å kommentere og korrigere innholdet.

Det aller meste av teksten skal leses som et budskap direkte fra elevene. Noen få steder har det vært nødvendig å sette inn små forklaringer fra sekretærene. Disse er skrevet i kursiv.

Sammendrag

Her er de viktigste rådene våre til kunnskapsministeren. Det står mer om hvert tema lenger ned i uttalelsen.

1. Alle elever skal høre til å være trygge på skolen
For å sikre dette må de voksne være tydelige. Lærerne må på kurs.
2. Mobbing er de voksnes ansvar
Loven må være tydelig når det gjelder ansvar. Elever må kjenne reglene.
3. Å klage
For at barn skal klage, må det være lett å ta kontakt. De som jobber med klagen må være snille og hyggelige, og aller helst noen barna kjenner til fra før.
4. Alle må jobbe for å hindre at mobbing skjer (forebygging)
Arbeidet mot mobbing må starte tidlig, allerede i barnehagen. Samarbeid og klare regler er viktig for å få til dette.
5. Et lag rundt eleven
De som skal hjelpe er for langt unna elevene i dag. Helsesøster, PPT og BUP må være tettere på elevene og forstå dem bedre.
6. Forskning og kunnskap
Elevundersøkelsen må brukes og følges opp bedre på skolen. Det er mange årsaker til mobbing, det må vi vite mer om.

1. Alle elever skal høre til og være trygge på skolen

Det er mulig å få til en inkluderende skole der alle skal være trygge og høre til.

De voksne på en inkluderende skole er tydelige. De bestemmer for eksempel hvor folk skal sitte i klasserommet og bytter om ofte, slik at man får sittet med mange forskjellige. De voksne på en inkluderende skole bruker mye tid på at elevene skal bli kjent med hverandre. Det er viktig at det alltid er nok voksne ute. På barneskolen ønsker vi flere trivselsvakter (voksne som har inspeksjon) på skolen. På skolen vår har vi for eksempel to voksne som er ute samtidig, men de er bare på en del av uteområdet. Noen steder, som bak skolen, på fotballbanen og i skogen kan ganske mye foregå uten at voksne oppdager det.

Elevene må få opplæring om hva som kan skje når noen blir mobbet. Dette bør være i jentegrupper og guttegrupper. Jeg tror ikke guttene ville tatt det alvorlig hvis det er jenter tilstede i rommet. Men, det er et problem når guttene blir mer bråkete ved å være sammen med gutta.

Ikke alle elevene var enige i at det var lurt med egne jente- og guttegrupper

Skole- og klassestørrelse har noe i si. Det er lettere å få venner i en stor klasse og på en skole med mange elever.

Vår skole er nå med i et læringsmiljøprosjekt, dette merker vi elever nå fordi det nå snakkes om mobbing fast på skolen.

Det må være en postkasse der man kan si fra om mobbing. Den må være der de voksne er, så man kan legge brev der uten at andre elever ser det.

Det må være veldig kort tid fra en elev sier fra til det skjer noe. Det må være trygt å gå på skolen dagen etter du har blitt utsatt for mobbing. Hvis skolen trenger tid til å finne ut av en vanskelig sak, kan elever som blir utsatt for noe være hjemme i dagene etterpå. Nå er det ofte foreldrene som må hjelpe til hvis et barn må være hjemme. Det kunne vært en lærer som kom hjem til eleven som må være hjemme og ga undervisning.

Alle lærerne må gå på kurs. De må ha med elever på opplæringen, eller i alle fall utviklingen av kursene. Helst bør lærerne få opplæring av de som har opplevd mobbing selv. De kan undervise lærerne om hvordan noe kan utvikle seg til mobbing.

Lærerne må lære om elevenes rettigheter. I tillegg må de blant annet lære:

1. Om forebygging og avdekking
 - a. Metoder for hvordan man skaper vennskap og passer på at ingen faller utenfor.
 - b. Hva slags situasjoner mobbingen oppstår i – dette er viktig for å kunne gripe inn tidlig, før det blir alvorlig.
 - c. Systemer for å høre elevene. I klassen til en elev har læreren elevsamtaler hver fredag med alle elevene. Det fungerer veldig bra.
 - d. Å ha øyne i nakken
 - e. Hvorfor elever blir mobbet
 - f. Hvordan de skal lage et godt fellesskap
 - g. Hvordan elever snakker sammen

- h. Å bli bedre kjent med foreldre
 - i. Om læreres påvirkning
 - j. Mer om de elevene som er litt rare og overlegne og så må de lære å se det fordi det ofte er de som mobber
2. Hvordan de skal handle:
- a. Hva man skal gjøre hvis en elev blir mobbet. (For forslag til hva lærere og skoler kan gjøre, se vedlegg 2)
 - b. Å tro på eleven
 - c. Hvordan de skal snakke med den som blir mobbet
 - d. Å tro på begge sider og lytte
 - e. Hvordan man har møte med barn og foreldre
 - f. Hvordan de skal konfrontere foreldre
 - g. Hvordan de skal behandle mobberen
3. Om mobbing som fenomen og ulike typer krenkelser
- a. Hva mobbing er
 - b. Rasisme
 - c. Seksuelle overgrep
 - d. Om jentemobbing
 - e. Hvorfor elever ikke tør å si i fra
 - f. Hvordan mobbing starter
 - g. Slåssing
 - h. Mobbing utenfor skolen
 - i. Nettmobbing
4. Om hvordan det er å bli mobbet
- Hvordan de som blir mobbet har det. Dette er viktig for å kunne hjelpe.
 - Hva et mobbeoffer tenker
5. Om hvorfor noen mobber
- Lære metoder for å sjekke hvordan de som mobber har det, om de f.eks har blitt mobbet selv. Hvorfor de mobber.
 - Hvordan mange har det hjemme
 - Om hva en mobber tenker
6. Om psykisk helse
- Hvordan barn kan skjule følelser
 - Om usikkerhet
 - Om stress
 - Om angst og ettersymptomer
 - Om kroppsspråk
 - Om selvtillit
 - Å tenke vinn – vinn (7 gode vaner)
 - Om selvskading
 - Om posttraumatisk stresslidelse
 - Om selvfølelse og skam over seg selv

Drømmeklasserommet – der læreren alltid har oversikt:

- To grupperom til hvert klasserom, sånn at alt er samlet hvis man skal jobbe i grupper.
- Kontor for lærer der han eller hun ser alle de andre rommene, men som har gardiner som man kan trekke for når han hadde samtaler med noen.
- To rom som er laget for at elevene skal bli mer inspirert: godteritapet og jungeltapet
- Annethvert skap er gutte- og jenteskap slik at mobberne ikke er sammen
- Bibliotek: med glassvegg sånn at læreren kan se inn og sofa.
- Kan spise lunsj i klasserommet
- Vegger med plakater med regler om mobbing
- Døra til klasserommet er plassert slik at ingen trenger å gå gjennom hele rommet for å komme til plassen sin.
- Alle klasserom ligger rundt et midtareal der helsesøster og sosiallærer er plassert. Helsesøster må jobbe hver dag i uken.

Drømmeskolegården – en inkluderende skolegård:

- Egen varmetue som elevene kan bruke når det er kaldt
- Det er nok voksne ute som har inspeksjon. De skal gå en og en slik at de ikke snakker sammen, da ser de ikke hva som skjer
- Det er mange trivselsledere ute som aktiviserer elevene. Dette er elever fra 4. til 7. trinn. Disse skal være aktive og inkludere alle og sørge for at ingen går alene.
- Det må være tilgang på akemuligheter på vinteren og lekeområder til ulike ballspill.

2. Mobbing er de voksnes ansvar

Det er viktig at det kommer tydelig inn i loven hva de voksne **må** gjøre.

Det hadde hjulpet elever som har det vanskelig å få vite mer om hva som står i loven. Det burde være plakater i klasserommene med hvilke regler som gjelder når det handler om mobbing.

Noen elever forteller at de har opplevd sjefer i kommunen som har sagt at det ikke var deres ansvar, at man måtte snakke med rektor på skolen.

Man trenger et system som gjør at rektor gjør jobben sin, at de som ikke vet hva de skal gjøre blir sendt på kurs. De rektorene som ikke forstår eller gjør nok, må få en annen jobb eller flyttes fra skolen.

Skoler som ikke kjenner reglene burde få anmerkninger.

3. Å klage

Elevene snakket mest om hva som vil være en god klageordning for barn.

Telefonnummeret må være lett å huske og det må være lagt inn på alle mobiler.

Det nye klagekontoret må bevise at forandringer kan skje. Når man klager, må de sende ut noen spesialister som kan hjelpe. Man må få hjelp raskt, det er greit å vente i maks en uke. Selv om det er en person man ikke kjenner, ville nok elever ringt og klaget hvis de visste at det skjedde noe etterpå.

Det er lettere å snakke enn å skrive fordi det er lettere å forklare hvis det er noe de ikke forstår. Hvis vi skriver, vet vi ikke hvem som leser og om de er interessert. Det må være mulig å tegne, ringe anonymt eller skrive. Det er viktig at man kan ringe som anonym og få hjelp med råd.

De som jobber på klagekontoret må se snille ut og være hyggelige. De vi prater med må ikke være sure når vi snakker med dem. Det er vanskelig for de som er sjenert å snakke med lærer eller skolen. Det kan være like vanskelig å ringe til folk man ikke kjenner. Kan man reklamere for de som jobber med dette for eksempel gjennom YouTube? Det er viktig at vi får skikkelig informasjon om de som jobber på kontoret før man ringer. Det kan være en fordel å bruke face-time eller Skype, det er lettere å snakke med noen du ser.

Det hadde vært bra med flere kontorer, for eksempel ett i Nord-Norge. Det bør helst være lokale klagekontorer. Det må også være en ekspertgruppe i hvert fylke. Det er ikke sånn at de som er i nærheten lettere forstår problemene, men de kunne kommet oftere på besøk.

Det er kanskje best at eleven klager selv, fordi det kan være noe eleven ikke har fortalt foreldrene. Det kan også være bra at foreldrene gjør det, men man kan få skyldfølelse av begge deler. Hvis noe skal skrives er det fint å få hjelp fra foreldrene sine. Det er viktig at elevene kan velge selv fra 5. klasse og oppover om de vil klage selv. Hvis ikke er eleven enig synes vi ikke foreldrene skal klage hvis ikke eleven vil klage. Fra 6. klasse og oppover skal eleven selv si nei.

Oppreisning

Her er elevene delt. Noen tror dette er en god idé, andre mener oppreisning ikke har noe for seg.

Oppreisning er en god idé fordi man kunne fått penger til å betale for å få hjelp, enten med helse eller skole. Det kan også påvirke kommunen til å gjøre en bedre jobb.

Foreldre som har brukt penger på mobbesaken burde fått penger tilbake.

Mange elever mener andre ting er viktigere enn penger

Det er viktigere å få en skikkelig unnskyldning. Penger kan ikke erstatte følelser. Det ville vært bedre med et år med «gode ord», det vil si at unnskyldningen følges opp av at eleven som har mobbet ikke gjør det samme igjen.

Hvis du mister mye skolegang, hjelper det ikke med penger. Hvis pengene er en unnskyldning, kan det hjelpe, men en unnskyldning er bare ord.

Det er viktigere å få tilbake lærdommen. Det betyr at vi synes skolene skulle gi elevene som har mistet mye læring, ekstra tilbud. De kan for eksempel få ekstra timer for å ta igjen læring. Skolen kan for eksempel sette inn en hjelpelærer der elevene kan velge litt hvordan dette skal skje. Det kan også være at elevene får tilbud om å bruke PC og andre hjelpemidler. Den hjelpen som settes inn må tilpasses det skolen ellers holder på med, slik at vi ikke mister enda mer kunnskap.

Bør kommunen eller skolen kunne få bot?

Det er et godt forslag. Da kan det hende at skolen forstår alvoret i saken. Når skolen vet at de kan få bot, så forstår de alvoret. Når de får bot, mister de [kommunen, skolen] noe de trenger for å holde skolen i gang og da skjønner de kanskje at dette er alvorlig. Vi tror skolene bryr seg mest om det som koster penger.

4. Alle må jobbe for å hindre at mobbing skjer

Man må begynne arbeidet mot mobbing allerede i barnehagene. De [skoler, barnehager] må lære barna å tenke lurt. Barna må lære seg å leke sammen og ikke mobbe. Elever og foreldre må på kurs sammen og lære det samme.

Hva skal til for å hindre at mobbing skjer?

Det må jobbes mye mer med at mobbing ikke skjer. Barna må lære å hilse pent på hverandre, hvordan man er høflig og hva som er en god venn. Foreldrene må også hjelpe til med dette.

Barnehager og skoler bør ha strengere regler, sånn at ingen tør å mobbe. Det må være voksne som følger med på at elever ikke blir mobbet. Foreldre må få vite med en gang at elever blir mobbet. Det er nyttig å ha venner som har vært eller er i samme situasjon. Alle elevene må ha en lærer de kan snakke med. Skolen bør ha en sosiallærer på fulltid. Det må jobbes godt mot rasisme. Rektor på skolene må være mer ute i friminuttene. Foreldre må jobbe med barna hjemme og snakke om skolen med barna sine hver dag.

Lærerne må engasjere seg med en gang de oppdager noe og følge dette opp. Lærerne må lære å kjenne igjen hvordan elevene er når de er i konflikt eller bli mobbet. De må ha et grunnkurs i kroppsspråk. Lærerne må også lære seg elevenes språk og hvordan elevene bruker ironi mot hverandre.

Skjer det like mye mobbing på fritidsaktiviteter?

Det skjer, men da kan vi bytte lag eller aktivitet. Foreningene kan være med å hindre mobbing: de kan ha egne regler. For eksempel at de som mobber blir tatt av banen. I idrettslagene er alle flinke til noe. Trenerne er flinke til å løfte fram det hver enkelt er god til. Lærerne sier ikke ofte nok hva elevene er gode til. Lærerne på ungdomsskolen er flinkere til å skrive hva du har gjort bra. På konferansetimer sier de alt man er god til, men også noen få ting som man kan øve på.

Nettmobbing

Nettmobbing foregår også som en del av mobbingen.

Vi lærer lite på skolen om hvordan vi skal oppføre oss på nettet. Vi har bare lest noen kapitler i samfunnsfagsboka om det. Man må begynne å lære om nettmobbing tidlig, allerede i 5. trinn, før man kan være på Facebook og Instagram.

Hvis noe ubehagelig skjer, kan vi rapportere til de som eier tjenesten [*Facebook, Instagram, andre sosiale medier*].

Lærere trenger mer kunnskap om de sosiale mediene som ungdom bruker. Lærerne kan bruke kunnskapen de får for å følge mer med på det elevene holder på med. Skolen eller læreren kunne kanskje hatt en egen brukerprofil som elevene kunne være venner med? Da kunne læreren eller rektor funnet ut hvem som sender kommentarer til andre.

Dette er annerledes med mobbing på nett, sammenliknet med «i virkeligheten»:

- Det er flere som kan følge det
- Det er lettere å si ekle ting og mobbe
- En fordel er at du kan velge å slutte å følge noen

Stemmenettsteder som ask.fm er teit. På noen av disse nettstedene er det mye mobbing og derfor er vi ikke der.

Mange foreldre skjønner hva sosiale medier er og hvordan de funker. Foreldrene kan få undervisning om nettmobbing og hva de kan gjøre. Foreldre burde sjekke elevenes telefoner litt oftere, for å forebygge at mobbing skjer på sosiale medier.

Det burde være høyere aldersgrense på Facebook, da lærer de først om nettvett og når de kan det ordentlig kan de ta en prøve, og hvis man ikke består kan man ta den på nytt når du har lært mer. Hvis man får alt riktig så kan man få Facebook og sånn.

Skape godt klassemiljø og skolemiljø

Det er viktig med aktiviteter som handler om å skape vennskap og gjøre at elevene trives med hverandre. De som mobber kan av og til se ut som de er venner med deg først.

Man må snakke med hver og én elev om mobbing. Spørre elevene om hvem de er sammen med, og ordne med et klassemiljø der alle er sammen med alle. Elevene kan være med på klasseavtaler eller avtaler med hver elev. Det må være avtaler i klassen der man jobber sammen med foreldrene om å lage vennskap. Gruppene må ikke være de samme hele tiden, men må byttes på.

Overgangen til ungdomsskolen må planlegges godt. Her er noen råd:

- Elever bør få ønske hvem vi skal komme i klasse med
- Hvis det ikke fungerer, skal man få lov til å bytte klasse raskt. Da er det den som mobbes som bør få lov til å bytte klasse.
- Det hjelper ikke å lage aktiviteter for å få venner hvis de voksne ikke skjønner hva de skal gjøre.
- Det er bra å møtes lenge før man skal begynne på ungdomsskolen sammen. Da kan man bli bedre kjent.

5. Et lag rundt eleven

Hvis det står «mobbesentralen» i panna di, er du brennmerket og da er det vanskelig å få dette bort, det blir som et arr. På små steder er det vanskelig å bryte dette mønsteret.

Skolen bør ansette sosialarbeidere som jobber direkte med elevene og snakker med dem.

Helsesøster

Det er viktig at helsesøster er på skolen. Hvis hun har kontor et annet sted ville det være vanskelig å komme seg dit. Hun må være der minst tre ganger i uka (eller hele uka) hvis det skal være noe vits. Helsesøster er ofte en veldig ukjent person. Hun må være mer inne i klassen for at det skal være trygt å gå til henne og snakke med henne. Det bør være mulig å velge hvem av helsesøstrene på skolen man vil gå til.

Det viktige med helsesøster, er at vi kan snakke med henne om det som er vanskelig. Det er ikke alltid et poeng at noe skal skje, det er bare viktig at hun er der. På skolen som en av oss går på, er for eksempel helsesøster av og til. Kontaktlæreren vet når hun er der. Hvis du ikke vil at noen i hele verden skal vite at du går til helsesøster, men ikke kan få tak i helsesøster uten å snakke med kontaktlæreren, så har du et problem.

Skolepsykolog og BUP

Det kunne vært greit å ha en psykolog å snakke med, men det er vanskelig å få tak i.

Elever som har erfaring med BUP forteller om ulike opplevelser:

«BUP er for langt unna skolen og det som skjer der»

«BUP sa til meg at de skulle være med og fortelle hvordan jeg hadde det til hele klassen. Det har de ikke gjort.»

«Det var både fint og litt vanskelig å snakke med noen som jobber et annet sted (BUP).»

«Etter at jeg begynte på BUP, fikk jeg mareritt om natta.»

Noen må også være med å bygge opp de som er mobbeofre. BUP må være mere koblet til skolene. Elever må ha tilgang til BUP, men BUP må finne ut hvem eleven er og tilpasse behandlingen til eleven.

PPT

PPT må mer inn i skolen for å hjelpe til for at ikke mobbing skal skje. De som skal hjelpe skolene må være der slik at du blir kjent med dem.

En elev forteller:

«En fra PPT var inne i klassen for å hjelpe med jentemiljøet. Dette var i 6 klasse. De burde kommet inn mye før. PPT har ikke fulgt opp klassen i 7. klasse. Jeg mener at PPT må være mye mer ute på skolene slik at elevene blir skikkelig kjent med dem, og følge opp lenge.»

Politiet

Politiet kan kobles på saken der elever blir alvorlig mobbet. Da kunne de etterforsket saken og fått stoppet saken. Det er også mulig å anmelde skolen til politiet, det bør politiet informere om. Politiet kunne også informert på skolen om mobbing og vold.

Hvilke andre voksne er viktige?

Hvis ikke helsesøster er der, kan man snakke med inspektøren. Han er ok å snakke med. Sosiallæreren kan også hjelpe til, men må ha kunnskap om hva han eller hun kan gjøre.

6. Forskning og kunnskap

Det kunne vært fint å få vite hva som var resultatet av elevundersøkelsen. Sett på resultatene etterpå. Da kunne vi hatt gode diskusjoner i klassen. Lærerne kunne gitt alle svarene til ledelsen på skolen.

Elevene vet ikke hvor mye forskning som finnes om mobbing og hvorfor noen mobber, men de vet mye om hvorfor elever mobber. Her er noen råd til forskere som skal forsøke å finne ut mer om hvorfor noen mobber og hvorfor noen blir mobbet:

- Kanskje det er fordi eleven har en vanskelig bakgrunn, eller det har skjedd noe i livet til elevene som gjør at ting skjer
- Sjalousi
- Kanskje lav selvtillit hos de som mobber
- Noen har lyst til å være populære, og derfor så mobber de
- Fordi du er litt annerledes
- Hvis du bare har en forelder
- Hvis du ikke har de fineste klærne, det største huset og sånt, kan du bli mobbet
- Klær er viktig for mange elever
- De som er mest populære er de som har tøffest klær
- Religion er veldig viktig for hvem du kan være sammen med på fritiden

I gruppa er det minst to elever som har samisk bakgrunn. Begge elevene opplever at mobbingen inneholder samerelatert trakassering. De mener at det er viktig å få mer kunnskap om samiske elevers situasjon på skolen.

7. Avslutning

Vi diskuterer gjerne mer med departementet om forslagene i NOU 2015: 2 og denne høringsuttalelsen i løpet av høsten 2015. Ta i så fall kontakt med Barneombudet ved Anders Cameron eller Morten Hendis på telefon 22 99 30 50 eller post@barneombudet.no.

Hilsen,

Barneombudets høringsgruppe om mobbing

Vedlegg 1: Metode

Som utgangspunkt for samtalene med elevene har Barneombudet laget en presentasjon som er tilgjengelig på nett:

http://prezi.com/vfnpbipdfve3/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share

Elevene har vært delt inn i mindre grupper på 2-5 elever. I de fleste tilfellene har ansatte i Barneombudet hatt ustrukturerte samtaler med barna basert på de seks temaene. Med den største av gruppene ble det også brukt deltagende metoder, blant annet «drømmelandet» og «gallery walk». Disse metodene er beskrevet på vår nettside: www.barneombudet.no/eksperter.

Vedlegg 2:

Hva bør skoler gjøre for å stanse mobbing?

- Innkalle foreldrene til mobberne. Skolen har sagt det til elevene, men foreldrene er ikke informert. Dette må det bli slutt på.
- De som mobber må noen ganger bytte skole, slik at vi som blir mobbet kan fortsette sammen med vennene våre.
- Gi klare beskjeder om at mobbing ikke skal fortsette.
- Hvis den som blir mobbet skal være trygg, må mobberne holdes under oppsikt dagen etter og de må få strengere straff av skolen.
- En mobber må kunne holdes borte (utvises) i inntil en uke.
- Gripe inn uten at situasjonen blir verre. De kan gå rett til den som mobber og konfrontere med mobbingen, uten at det kommer fram hvem som blir mobbet. De må ta kontakt med foreldrene og lærerne og hele klassen. Snakke med foreldrene til den som mobber, slik at de kan følge opp mobberen.
- Det er mye hevn blant elevene og av og til fra en lærer. Dette gjør at det kan være vanskelig å si i fra og ønske å stå fram med navn.
- Hvis det står i loven at en lærer ikke kan krenke elever, bør rektor flytte læreren, slik at eleven som blir krenket slipper å være sammen med denne læreren videre.
- Hvis en elev mobber, kan også denne personen få beskjed om at de ikke kan snakke med eller være i nærheten av den som blir mobbet.
- Man kan splitt opp gjengene som mobber, slik at det ikke blir like kult å mobbe